

I

(Resolutsioonid, soovitused ja arvamused)

SOOVITUSED

EUROOPA LIIDU KOHUS

Alljärgnev tekst on vastu võetud seoses sellega, et 25. septembril 2012 võeti Luxembourgis vastu uus Euroopa Kohtu kodukord (ELT L 265, 29.9.2012, lk 1). Käesolev tekst, mis asendab juhiseid siseriiklikele kohtutele eelotsuse taotlemiseks (ELT C 160, 28.5.2011, lk 1), kajastab uue kodukorraga kehtestatud uuendusi, mis võivad mõjutada nii Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitamise põhimõtet ennast kui ka selle taotluse esitamise korda.

SOOVITUSED

siseriiklikele kohtutele eelotsuse taotlemiseks

(2012/C 338/01)

I — ÜLDSÄTTED

Euroopa Kohtu pädevus eelotsusetaotluste lahendamisel

1. Eelotsusetaotlus on Euroopa Liidu õiguse põhimehhanism, mille eesmärk on anda liikmesriikide kohtutele vahend, mille kaudu tagada selle õiguse ühetaoline tõlgendamine ja kohaldamine liidus.
2. Euroopa Liidu lepingu (edaspidi „ELL”) artikli 19 lõike 3 punkti b ja Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi „ELTL”) artikli 267 alusel on Euroopa Liidu Kohus pädev tegema eelotsuseid, mis käsitlevad liidu õiguse tõlgendamist ja liidu institutsioonide, organite või asutuste õigusaktide kehtivust.
3. Vastavalt ELTL artikli 256 lõikele 3 on küll teatavates põhikirjas sätestatud valdkondades ELTL artikli 267 alusel esitatud eelotsuse küsimusi pädev arutama Üldkohus. Kuna põhikirja aga selles osas kohandatud ei ole, on praegu eelotsusetaotlusi pädev lahendama ainult Euroopa Kohus.
4. Kuigi ELTL artikkel 267 annab Euroopa Kohtule selles valdkonnas üldpädevuse, on esmase õiguse mitmetes sätetes selle pädevuse suhtes kehtestatud erandeid või tema pädevust ajutiselt piiratud. Eelkõige on seda tehtud ELTL artiklites 275 ja 276 ning protokollis (nr 36) Lissaboni lepingu üleminekusätete kohta (ELT C 83, 30.3.2010, lk 1) artiklis 10 ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Protokollis nr 36 artikli 10 lõigetes 1–3 on sätestatud, et enne Lissaboni lepingu jõustumist politseikoostöö ja kriminaalasjades tehtava õiguslase koostöö valdkonnas vastuvõetud liidu õigusaktide puhul jäävad Euroopa Liidu Kohtu volitused, mida ei ole muudetud, samaks maksimaalselt viieks aastaks alates Lissaboni lepingu jõustumisest (1. detsember 2009). Selle perioodi jooksul saavad nimetatud aktide suhtes eelotsusetaotluse esitada seega ainult nende liikmesriikide kohtud, kes on aktsepteerinud Euroopa Kohtu pädevust, ja iga niisugune liikmesriik peab olema määratlenud, kas Euroopa Kohtu poole pöördumise õigus on kõigil siseriiklikel kohtutel või ainult asjas lõplikku otsust tegevatel kohtutel.

5. Kuna eelotsusemenetlus põhineb Euroopa Kohtu ja liikmesriikide kohtute koostööl, on selle menetluse igakülgse tõhususe tagamiseks otstarbekas anda nendele kohtutele järgmised soovitusel.

6. Käesolevad soovitusel ei ole kohustuslikud, vaid nende eesmärk on täiendada Euroopa Kohtu kodukorra III jaotise sätteid (artiklid 93–118) ning aidata liikmesriikide kohtutel orienteeruda eelotsusetaotluse esitamise võimalustes ja anda praktilisi juhiseid selle taotluse vormi ja toime kohta.

Euroopa Kohtu ülesanded eelotsusemenetluses

7. Nagu eespool märgitud, on Euroopa Kohtu ülesandeks eelotsusemenetluses liidu õiguse tõlgendamine või selle kehtivuse üle otsustamine, kuid mitte selle õiguse kohaldamine põhikohtuasja faktilistele asjaoludele. See ülesanne jääb siseriiklikule kohtule ning seega ei lahenda Euroopa Kohus põhikohtuasjas tõusetunud faktilisi küsimusi ega siseriiklike õigusnormide tõlgendamise või kohaldamisega seotud võimalikke lahkarvamusi.

8. Otsustades liidu õiguse tõlgendamise või kehtivuse üle, üritab Euroopa Kohus anda ka põhikohtuasja lahendamiseks vajaliku vastuse, kuid siseriiklik kohus on see, kes teeb selle põhjal oma konkreetset järeldused ja vajaduse korral jätab asjassepuutuva siseriikliku õigusnormi kohaldamata.

Otsus esitada eelotsusetaotlus

Eelotsusetaotluse esitaja

9. ERTL artikli 267 alusel võib Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitada põhimõtteliselt iga liikmesriigi kohus, kelle pädevuses on teha lahend menetluses, mis lõpeb kohtuotsuse jõudu omava otsusega. Euroopa Kohus tõlgendab kohtu mõistet kui liidu õiguse autonoomset mõistet ning Euroopa Kohus võtab selles küsimuses arvesse mitut tegurit, nagu tema poole pöördunud organi õiguslik alus, püsivus, tema otsuste õiguslik siduvus, menetluse võistlevus, õigusnormide kohaldamine selle organi poolt ja tema sõltumatus.

10. Olenemata sellest, kas põhikohtuasja pooled seda paluvad, otsustab siseriiklik kohus üksi, kas Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus esitada.

Eelotsusetaotlus tõlgendamise küsimuses

11. Vastavalt ERTL artikli 267 sätetele on liikmesriigi iga kohus pädev esitama Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse liidu õigusnormi tõlgendamise kohta, kui ta seda menetluses oleva asja lahendamiseks vajalikuks peab.

12. Samas on kohtul, kelle otsuste peale ei saa siseriikliku õiguse kohaselt edasi kaevata, kohustus esitada Euroopa Kohtule selline küsimus, välja arvatud juhul, kui selles valdkonnas on juba olemas kohtupraktika (ja kui uus olukord ei tekita põhjendatud kahtlust selle kohtupraktika kohaldamise võimalikkuses antud asjas) või kui asjassepuutuva õigusnormi õige tõlgendus on ilmselge.

13. Siseriiklik kohus võib seega juhul, kui ta leiab, et tal on Euroopa Kohtu kohtupraktika põhjal piisavalt teavet, otsustada ise liidu õiguse õige tõlgenduse üle ja selle kohaldamise üle faktilistele asjaoludele, mille ta on tuvastanud. Siiski võib eelotsusetaotluse esitamine osutada eriti vajalikuks, kui tegemist on uue tõlgendusküsimusega, mis omab üldist tähtsust liidu õiguse ühetaolise kohaldamise seisukohast või kui olemasolevat kohtupraktikat ei saa ilmselt kohaldada antud uutele faktilistele asjaoludele.

14. Selleks et Euroopa Kohus saaks hästi piiritleda põhikohtuasja vaidluse eseme ja küsimused, mis sellest tõusetuvad, on kasulik, kui siseriiklik kohus selgitab iga esitatud küsimuse kohta, miks küsitud tõlgendus on talle otsuse tegemiseks vajalik.

Eelotsusetaotlus kehtivuse küsimuses

15. Liikmesriikide kohtutel on õigus lükata tagasi neile esitatud väited õigusakti kehtetuse kohta, kuid liidu institutsiooni, organi või asutuse õigusakti kehtetuks tunnistamine on vaid Euroopa Kohtu pädevuses.

16. Seega **peab** iga siseriiklik kohus, kui tal tekib sellise õigusakti kehtivuse osas kahtlus, esitama eelotsusetaotluse Euroopa Kohtule, märkides põhjused, miks ta leiab, et see õigusakt võib olla kehtetu.

17. Kui siseriiklikul kohtul tekib tõsine kahtlus liidu institutsiooni, organi või asutuse niisuguse õigusakti kehtivuse suhtes, millel põhineb siseriiklik õigusakt, võib see kohus erandkorras jätta selle siseriikliku akti ajutiselt kohaldamata või rakendada selle suhtes muid ajutisi meetmeid. Sel juhul peab ta esitama kehtivust puudutava küsimuse Euroopa Kohtule ja märkima põhjused, miks ta leiab, et see akt on kehtetu.

Eelotsusetaotluse esitamiseks sobiv aeg

18. Siseriiklik kohus võib esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse kohe, kui ta leiab, et liidu õiguse tõlgendamist või kehtivust puudutav otsus on talle kohtuotsuse tegemiseks vajalik. Nimelt saab see kohus kõige paremini hinnata, millises menetluse staadiumis see taotlus tuleb esitada.

19. Siiski on soovitatav, et eelotsusetaotluse esitamine otsustatakse siseriikliku kohtumenetluse selles staadiumis, kus eelotsust taotlev kohus on võimeline määratlema kohtuasja õigusliku ja faktilise raamistiku, et anda Euroopa Kohtu käsutusse kõik vajalikud andmed, mille alusel oleks võimalik kontrollida, et põhikohtuasja vaidluses tuleb kohaldada liidu õigust. Korrakohase õigusemõistmise huvides võib ka olla soovitatav, et eelotsusetaotlus esitataks pärast seda, kui mõlemad pooled on ära kuulatud.

Eelotsusetaotluse vorm ja sisu

20. Otsus, millega liikmesriigi kohus esitab Euroopa Kohtule ühe või mitu eelotsuse küsimust, võib olla mis tahes vormis, mida siseriiklik õigus näeb ette menetlusküsimuste lahendamiseks. Tuleb siiski silmas pida, et see dokument on Euroopa Kohtu menetluse aluseks ja viimase käsutuses peavad olema andmed, mille põhjal ta saab eelotsusetaotluse esitanud kohtule anda kasuliku vastuse. Peale selle on eelotsusetaotlus ainus dokument, mis saadetakse põhikohtuasja pooltele ja teistele põhikirja artiklis 23 loetletud huvitatud isikutele, sealhulgas liikmesriikidele, et nad esitaksid soovi korral oma kirjalikud seisukohad.

21. Vajaduse tõttu tõlkida eelotsusetaotlus kõikidesse Euroopa Liidu ametlikes keeltesse peab taotlus olema sõnastatud lihtsalt, selgelt ja täpselt, ilma üleliigsete andmeteta.

22. Eelotsusetaotluse tausta adekvaatseks kirjeldamiseks piisab üldjuhul kümnest leheküljest. Taotlus peab olema lühike, kuid piisavalt täielik ja sisaldama kogu asjakohast teavet, et nii Euroopa Kohus kui ka huvitatud isikud, kellel on õigus oma seisukohad esitada, saaksid piisavalt selge ülevaate põhikohtuasja faktilistest ja õiguslikest asjaoludest. Vastavalt kodukorra artiklile 94 peab eelotsusetaotlus lisaks Euroopa Kohtule esitatavate eelotsuse küsimuste tekstile sisaldama:

- lühiülevaadet vaidluse esemest ja asjassepuutuvatest asjaoludest, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus on need välja selgitanud, või vähemalt ülevaadet faktilistest andmetest, millel eelotsuse küsimused põhinevad;
- ülevaadet kohaldamisele kuuluvatest siseriiklikest õigusnormidest ja vajaduse korral asjakohasest siseriiklikust kohtupraktikast ⁽¹⁾;

⁽¹⁾ Eelotsusetaotluse esitanud kohtul palutakse esitada täpsed viited nendele tekstidele ja nende avaldamise andmetele, näiteks ametliku teataja või teatud lahendite kogumiku leheküljenumber või link internetilehele.

— selgitust, millistel põhjustel siseriiklik kohus tõstatas liidu õigusnormide tõlgendamise või kehtivuse küsimuse ning millist seost ta nende õigusnormide ja põhikohtuasjas kohaldatavate siseriiklike õigusnormide vahel näeb.

23. Kohtuasjaga seotud liidu õiguse sätteid tuleb võimalikult täpselt ära näidata eelotsusetaotluses, mis vajadusel sisaldab lühiülevaadet põhikohtuasja poolte asjassepuutuvatest argumentidest.

24. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohus peab seda võimalikuks, võib ta ka märkida lühidalt oma seisukoha esitatud eelotsuse küsimustele antava vastuse suhtes. See seisukoht võib Euroopa Kohtule kasulik olla, eriti juhul, kui tal on palutud taotlus lahendada kiirendatud menetluses või kiirmenetluses.

25. Lugemise hõlbustamiseks on oluline, et eelotsusetaotlus esitataks Euroopa Kohtule masinakirjas. Selleks et Euroopa Kohus saaks sellele viidata, oleks samuti väga soovitatav eelotsusetaotluse – mis peab olema kuupäevastatud ja allkirjastatud – leheküljed ja lõigud nummerdada.

26. Eelotsuse küsimused tuleb välja tuua eelotsusetaotluse eraldiseisvas ja selgesti määratletud osas, eelostatavalt selle alguses või lõpus. Küsimused peavad olema arusaadavad ise, ilma et nendes oleks viidatud taotluse põhjendavale osale, mis küll annab vajaliku konteksti kohtuasja ulatuse adekvaatseks mõistmiseks.

27. Eelotsusemenetluses kasutab Euroopa Kohus põhimõtteliselt eelotsusetaotluses esitatud andmeid, sealhulgas isikut tuvastada võimaldavaid andmeid või isikuandmeid. Seega tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul endal eelotsusetaotluses teatud andmed kustutada või põhikohtuasjaga seotud isik või isikud või üksused anonüümseks muuta, kui ta seda vajalikuks peab.

28. Pärast eelotsusetaotluse esitamist võib ka Euroopa Kohus anda anonüümsuskaitse kas omal algatusel või eelotsusetaotluse esitanud kohtu või põhikohtuasja poole taotlusel. Selle kaitse tõhususe tagamiseks tuleb vastav taotlus esitada võimalikult varases menetlusstaadiumis ja igal juhul enne, kui *Euroopa Liidu Teataja*s avaldatakse asjassepuutuva kohtuasja kohta teadaanne ja eelotsusetaotlus toimetatakse kätte põhikirja artiklis 23 loetletud isikutele.

Eelotsusetaotluse mõju siseriiklikule menetlusele

29. Kuigi siseriiklik kohus on pädev otsustama ajutiste meetmete üle, eriti õigusakti kehtivuse hindamiseks esitatud eelotsusetaotluse puhul (vt eespool punkt 17), toob eelotsusetaotluse esitamine siiski kaasa siseriikliku menetluse peatamise kuni Euroopa Kohtu lahendi tegemiseni.

30. Eelotsusemenetluse nõuetekohaseks kulgemiseks Euroopa Kohtus ja selle tõhususe tagamiseks on eelotsusetaotluse esitanud kohus kohustatud teavitama Euroopa Kohut igast menetlusküsimusest, mis võib mõjutada viimase menetlust, eriti uute menetlusosaliste kaasamisest siseriiklikku menetlusse.

Kohtukulud ja tasuta õigusabi

31. Eelotsusemenetlus on Euroopa Kohtus tasuta, samuti ei otsusta Euroopa Kohus eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses oleva kohtuasja menetlusosaliste kohtukulude üle – selles küsimuses teeb otsuse eelotsusetaotluse esitanud kohus.

32. Kui põhikohtuasja poolel puuduvad rahalised vahendid ja kui siseriiklik õigus seda lubab, võib eelotsusetaotluse esitanud kohus võimaldada sellele poolele tema kulude katmiseks tasuta õigusabi eelkõige Euroopa Kohtus esindamise eest makstava tasu osas. Euroopa Kohus ise võib samuti sellist abi võimaldada, kui asjassepuutuv pool ei saa juba abi siseriiklikust süsteemist või kui sellest saadav abi ei kata Euroopa Kohtu menetlusega seotud kulusid või katab need ainult osaliselt.

Teabe vahetamine Euroopa Kohtu ja siseriiklike kohtute vahel

33. Siseriiklik kohus, kes esitab eelotsusetaotluse, saadab selle koos asjakohaste dokumentidega (eelkõige kohtutoimiku või selle koopiaga) otse Euroopa Kohtule. Taotlus saadetakse tähtitud kirjaga, adresseerituna Euroopa Kohtu kantseleile (Rue du Fort Niedergrünewald, L-2925 Luxembourg).

34. Kuni eelotsuse kättetoimetamiseni eelotsusetaotluse esitanud kohtule peab Euroopa Kohtu kantselei sidet selle kohtuga, kellele ta saadab menetlusedokumentide koopiad.

35. Euroopa Kohus edastab oma otsuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule. On soovitatav, et viimati nimetatud kohus teavitaks Euroopa Kohut tema otsuse tagajärgedest põhikohtuasjale ning saadaks talle võimalusel ka oma lõpliku lahendi.

II — ERISÄTTED KIIRELOOMULISTE EELOTSUSETAOTLUSTE KOHTA

36. Põhikirja artiklis 23a ja kodukorra artiklites 105–114 ette nähtud tingimustel võib eelotsusetaotluse teatud asjaoludel lahendada kiirendatud menetluses või kiirmenetluses.

Kiirendatud menetluse või kiirmenetluse kohaldamise tingimused

37. Nende menetluste kohaldamise üle otsustab Euroopa Kohus. Üldjuhul otsustatakse neid kohaldada vaid eelotsusetaotluse esitanud kohtu põhjendatud taotlusel. Erandjuhul võib Euroopa Kohus eelotsusetaotluse aga omal algatusel kiirendatud menetluses või kiirmenetluses läbi vaadata, kui see tundub kohtuasja laadi või selle eripäraseid asjaolusid arvestades vajalik.

38. Vastavalt kodukorra artiklile 105 võib eelotsusetaotluse lahendada **kiirendatud menetluses**, kaldudes kõrvale kodukorra sätetest, kui kohtuasja laad nõuab asja lahendamist lühikese aja jooksul. Kuna see menetlus toob kaasa olulisi piiranguid kõigile menetlusega seotud isikutele, eelkõige kõigile liikmesriikidele, kellel palutakse esitada oma suulised või kirjalikud seisukohad palju lühema aja jooksul kui tavapärasel tähtajal, tuleb selle menetluse kohaldamist taotleda ainult erandlikel asjaoludel, mis õigustavad seda, et Euroopa Kohus vastab esitatud küsimustele kiiresti. See, et lahend, mille eelotsusetaotluse esitanud kohus peab tegema pärast eelotsusetaotlusega Euroopa Kohtu poole pöördumist, puudutab potentsiaalselt suurt arvu isikuid või õiguslikke olukordi, ei ole iseenesest erandlik asjaolu, mis õigustaks kiirendatud menetluse kohaldamist ⁽¹⁾.

39. See nõue kehtib veelgi enam kodukorra artiklis 107 ette nähtud **eelotsuse kiirmenetluse** kohta. Viimati nimetatud menetlus, mida kohaldatakse vaid valdkondades, mida reguleerib ELTL kolmanda osa V jaotis, mis puudutab vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala, toob asjassepuutuvatele isikutele kaasa veelgi suuremaid piiranguid, kuna selles piiratakse muu hulgas poolte arvu, kellel on õigus kirjalikke seisukohti esitada, ja kuna see lubab eriti kiireloomulises asjas täielikult ära jätta Euroopa Kohtu menetluse kirjaliku osa. Seega tuleks selle menetluse kohaldamise taotlus esitada ainult juhul, kui on tõesti hädavajalik, et Euroopa Kohus vastaks eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimustele väga kiiresti.

40. Kuigi käesolevas dokumendis ei saa anda selliste asjaolude ammendavat loetelu, muu hulgas vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala puudutava liidu õiguse mitmekesisuse ja arengu tõttu, võib siseriiklik kohus eelotsuse kiirmenetluse taotluse esitamist kaaluda näiteks ELTL artikli 267 neljandas lõigus sätestatud juhul, kui isik on kinni peetud või kui talt on võetud vabadus ja tema õigusliku staatuse hindamisel on eelotsuse küsimusele antav vastus määrava tähtsusega, või kui vaidlus puudutab vanema õigusi või lapse hooldusõigust ja kohtu pädevus, kelle poole liidu õiguse alusel pöörduti, sõltub eelotsuse küsimusele antavast vastusest.

⁽¹⁾ Ülevaate saamiseks asjaoludest, mille esinemisel Euroopa Kohtu 19. juuni 1991. aasta kodukorra (mida on hiljem muudetud) artikli 104a alusel esitatud kiirendatud menetluse kohaldamise taotlus kas rahuldati või rahuldamata jäeti, palume tutvuda Euroopa Kohtu presidendi määrustega, mis on kättesaadavad internetilehel www.curia.europa.eu (need määrused on kättesaadavad rubriigis „Kohtupraktika”, kui otsinguvormi sisenedes valida järjest järgmised sõnad: Dokumendid – Kohtulahendite kogumikus avaldamata dokumendid – Kohtumäärused – Kiirendatud menetlus).

Kiirendatud menetluse või kiirmenetluse kohaldamise taotlemine

41. Et Euroopa Kohus saaks kiirendatud menetluse või eelotsuse kiirmenetluse kohaldamise suhtes kiiresti otsuse langetada, tuleb vastavas taotluses täpselt märkida need õiguslikud ja faktilised asjaolud, mis tingivad asja kiireloomulisuse, näidates ära muu hulgas riskid, mis kaasnevad sellega, kui eelotsus tehakse tavalises menetluses.

42. Võimalusel annab eelotsuse esitanud kohus lühidalt oma arvamuse, milline võiks olla esitatud küsimustele antav vastus. See arvamus hõlbustab põhikohtuasja poolte ja muude menetluses osalevate huvitatud isikute seisukohtade kujundamist, samuti Euroopa Kohtu otsuse tegemist, aidates nii kaasa menetluse kiirele läbiviimisele.

43. Kiirendatud menetluse või kiirmenetluse kohaldamise taotlus tuleb esitada selges vormis, mis võimaldab Euroopa Kohtu kohtukantseleil kohe aru saada, et asja tuleb käsitleda eriliselt. Selleks palutakse eelotsusetaotluse esitanud kohtul täpsustada, millist nendest kahest menetlusest tuleks asjas kohaldada, ning teha taotluses viide kodukorra asjakohasele artiklile (artiklile 105, mis puudutab kiirendatud menetlust, või artiklile 107, mis puudutab kiirmenetlust). See viide peab eelotsusetaotluse esitamise otsuses olema märgitud selgelt nähtavale kohale (näiteks päisesse või eraldi kohtudokumenti). Vajadusel võib taotluse selgelt ära märkida ka eelotsusetaotluse esitanud kohtu kaaskirjas.

44. Eelotsuse taotlemise otsuse osas juhitakse tähelepanu sellele, et otsuse lühidus on kiiret tegutsemist vajavas olukorras eriti oluline, kuna see aitab kaasa menetluse kiirele läbiviimisele.

Kirjavahetus Euroopa Kohtu, eelotsusetaotluse esitanud kohtu ja põhikohtuasja poolte vahel

45. Eelotsusetaotluse esitanud kohtule ja selle menetluses oleva kohtuasja pooltele teabe kiiremaks ja lihtsamaks saatmiseks palutakse kiirendatud menetlust või kiirmenetlust taotleval siseriiklikul kohtul Euroopa Kohtule edastada eelotsusetaotluse esitanud kohtu elektronposti aadressid ja võimalusel ka faksi number, mida Euroopa Kohus võiks kasutada, samuti kohtuasja poolte esindajate elektronposti aadressid ja võimalusel faksi number.

46. Allkirjastatud eelotsuse taotlemise otsuse ära kirja koos kiirendatud menetluse või kiirmenetluse kohaldamise taotlusega võib Euroopa Kohtule saata eelnevalt elektronposti (ECJ-Registry@curia.europa.eu) või faksiga (+352 43 37 66). Eelotsusetaotlust ning kiirendatud menetluse ja kiirmenetluse kohaldamise taotlust saab hakata menetlema alates sellise ära kirja saamisest. Nende dokumentide originaalid tuleb aga viivitamata edastada Euroopa Kohtu kantseleile.
